

מראי מקומות - בבא קמא כ"א

לזה. ותי' דאולי כיון שיש איזה חסרון ג"כ בדירת הבית, דהיינו דריסת רגל של הדריס, א"כ הי' מקום לחייבו משום ההפסד, אלא שהריוח שמצילין אותה משאי' עולה כנגד הפסד זה, וא"כ שפיר פטור מלהעלות לו שכר. אלא דהק' הלחם משנה (גזילה ג', ט') הא לעיל אמרי' דאף דפטור, אם הי' שחרוריתא דאשייתא אז מגלגלין עליו את הכל, ולמה לא אמרי' דהמעלה דושאי' יוכת שער עדיף. ותי' דשאני התם דהי' בית חדש, ובכה"ג ההיזק של שחרוריתא דאשייתא הוא היזק גדול, ולא מהני בה שאי' יוכת שער, משא"כ כאן, אף אם אמרי' שיש היזק קצת של שחרוריתא דאשייתא, או דריסת רגל דדירורים, מ"מ בזה יכול להיות ההרוחה דשא' יוכת שער עדיף. וכ' הים של שלמה (ט"ז) ליישב באו"א, דע"י הוספת טעמים אלו מותר לו לדור בו אף לכתחלה (דהא כ' תוס' לעיל דאף דפטור מלשלם, מ"מ אסור לעשות כן לכתחלה, אבל היכא ששייך טעמים אלו, אז מותר אף לכתחלה).

(ד) מעיקרא קרמנאי הוו דיירי ביי, ויהבי להו ליתמי דבר מועט - כ' הרשב"א דקושטא קאמר הגמ', אבל באמת לא הי' צריך לזה, שהרי בלא"ה הי' צריך לשלם להם משום שחרוריתא דאשייתא.

(ה) ויהבי להו ליתמי דבר מועט, א"ל זיל פייסינהו ליתמי - כ' תוס' דמחמת הפסד מועט זה צריך לשלם בשביל כל הנאתו, וכ' דכן מבואר לעיל בהא דשחרוריתא דאשייתא. אולם כ' הנמוקי יוסף (ט. בדפיו) בשם הרמ"ה דלעולם אינו משלם יותר ממה שהפסידו, ואי"צ לשלם טפי משחרוריתא דאשייתא. ובחי' אנשי שם הוסיף דלפ"ז מה דגבה האפדנא ממנו בשביל היתומים, זהו הי' רק בתורת תפיסה עד שישלם להם מה שצריך ליתן לפי דינם, אבל לא דגבה כולו בשבילם. והפני יהושע לעיל (כ.) ביאר דעת תוס' ע"פ סברתו שם, דכל המחייב של זה נהנה וזה חסר הוא משום דבעצם על הנאה פטור משום דכופין אותו על מדת סדום, אלא

(א) אינו צריך להעלות לו שכר, והשוכר בית מראובן... תרתני - לכאו' ק', לפי מש"כ תוס' (כ: ד"ה טעמא) דהיכא דגילה דעתו דנחית להוצאות, שפיר חייב לשלם, א"כ מהו הסתירה, הרי כאן כיון דשכרו מראובן, גילה דעתו דנחית להוצאות. וכ' הנמוקי יוסף (ט. בדפיו בשם הרמ"ה) דשמעי' מהכא דהיכא דנחית אדעתא ליהיב אגרא לבעלים זה, אינו מחוייב ליתן להבעלים אחריני. וביאר דכיון דמקח טעות הוא כלפי המשכיר, ואינו מחוייב ליתן לו כלום, ה"ה לגבי השוכר דהוי מקח טעות, והו"ל כמי שלא שכרו כלל נייש לעי' אם זה מתאים בתוס', דמשמע מדבריו דכל זמן דנחית אדעתא דשכר הו"ל חייב משום נהנה. והמהרש"א מהדו"ב תי' דלא כ' תוס' לחלק כן אלא בדעת ר' יוסי, אבל חילוק זה אינו דבר מוסכם. ובקהלות יעקב (י"ח) כ' דלא גילה דעתו שיהי' רוצה לדור שם בשכירות היכא דאין הבעלות שלו, וא"כ כלפי הנאת דירה זו, שאין לו זכות אמיתי בהדירה, אין שום גילוי דעת שירצה לדור שם בשכירות.

(ב) נמצא הבית של שמעון, מעלה לו שכר - כ' הנמוקי יוסף (ט. בדפיו) בשם הרא"ש בשם הר"י דאפי' אם שכרה מראובן בדמים קלים, מעשה שכר לשמעון כמו ששוכרים שאר בתים, ולא מצי אמר סבור הייתי שהבית הי' של ראובן, ואילו ידעתי שהייתי צריך ליתן שכר מרובה לא הי' נכנסתי. וע' בקצות (שס"ג, ז), שהק' מהא דהניח פרה שאולה לבניו וטבחוה, דקיי"ל דצריכין לשלם רק דמי בשר בזול, משום דיכולים לטעון דאילו ידענו שהפרה אינה של אבינו, לא היינו אוכלין, ולכאו' גם כאן צריך להיות יכול לטעון כן, והניח בקו'.

(ג) הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אי"צ להעלות לו שכר, משום שנא' ושאי' יוכת שער - תמה הרשב"א, הא כל הסוגיא משמע דמה דאמרי' דהדר בחצר חבירו שלא מדעתו אי"צ להעלות לו שכר, היינו אפי' אם אין שום הנאה לבעל החצר, וכאן משמע דוקא משום שיש איזה הנאה לבעל החצר, ולמה צריך

יש לפירותיו דין בור, א"כ נמצא דכל המחזיק בהן זכה בהן, וודאי אינו חייב על הזיקן. והוסיף (קכב) דמה שחולק תוס' על רש"י, וס"ל דלא מיירי שהפקיר רשותו ממש, אלא שכנס לתוך שלו והניח לשטוח שם פירותיו, היינו משום דתוס' לשיטתייהו אזלי דס"ל דצריך רשות היחיד ממש כדי להתחייב בשו"ר.

(ח) **הא נפלו פטור, אלמא קסבר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור**- מבואר דלמ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב יסבור דחייב בכה"ג. ויש לעי', משום איזה אב יהי' חייב. וכ' החזון איש (ב"ק א', ב') דמבואר דנפלו יהי' חייב מדין שן ורגל, ולא משום אש ולא משום בור. אבל כ' דלכאו' יש לחייבו משום בור, וכמו כותל ואילן שנפלו, דאמרי' בדרך ו' דחיובם משום בור הוא, וה"נ הכלב והגדי שנפלו, לא הי' שימוש של הרוח חיים שלהם במה שהזיקו, ולא הי' כח אחר מעורב בהם, וא"כ לכאו' יש לחייבן מטעם בור, ויהי' פטור על כלים וחייב ברה"ר. אלא דכ' דמגמ' ופוסקים משמע דאין חיובן משום בור אלא משום רגל, ולכן חייבין בכלים ופטורים ברה"ר. וכ' דשמעי' מכאן דכי היכי דאדם שנפל מהגג ברוח מצוי' חשיב אדם ולא אש, ה"נ בכלב וגדי שנפלו מן הגג באופן שחייבין, חיובן משום רגל ולא משום בור.

(ט) **הניחא למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור, וכי' - מבואר מכאן דהמח' דאי' בב"מ לענין שומר שפשע בשמירתו ולבסוף נעשה אונס נוגע ג"כ לענין שמירת נזקיו. והעיר בחי' ר' ראובן (ב"מ כ"א, א', ד"ה והנה) הא לכאו' יש מקום לחלק טובא, דמה ששומר חייב בסופו באונס, היינו משום דבאמת חייב משעת הפשיעה בתשלומי הפקדון שפשע בו, וא"כ אף אם אח"כ נעשה אונס אי"ז פטורו. אבל לגבי היזק, הרי המחייב הוא לכאו' ההיזק שנעשה ע"י הפשיעה, ואם ההיזק לא נעשה ע"י הפשיעה, א"כ אין כאן מקום לחייבו, ומה שייך לדמות חיובי היזק לחיובי שמירה. ותי' דבאמת בין בפשיעת שמירת פקדון, ובין בפשיעה בשמירת נזקיו, אין המחייב בשביל הפשיעה גרידא, אלא דע"י הפשיעה יתחייב כשנעשה ההיזק. וא"כ,**

דהיכא שיש לו חסרון, שוב אינו מדת סדום לתבוע ממנו, וא"כ שפיר יכול לתבוע כל ההנאה, דבעצם ההנאה הוא סברא לחייבו כולו.

(ו) **ובמחזורת- ע' בתוס' שהביא מש"כ רש"י (והוא ברש"י על המשנה) דהחיוב בצדי הרחבה הוא מדין קרן. אולם לכאו' אי"ז מתאים עם דברי רש"י כאן, דפי' דאי"ז רשות הרבים, ומשמע דמשו"ה חייב, אבל אם הי' רה"ר הי' פטור, וזהו רק ברגל ולא בקרן. ועל מש"כ רש"י על המשנה דהו"ל קרן, הק' תוס' דהא אמרי' לעיל דכיון דאורחי' למיכל ליפתא, אורחי' נמי לסרוכי ולמיסק, וא"כ הכ"נ הו"ל דרכי' לחזור ואפי' לעלות בצדי רחבה. ועוד, דמשלמת מה שהזיקה משמע נ"ש, ועוד, דמשמע לקמן דחיוב במקצה מקום לרה"ר, דהיינו רגל ברה"י, הו"ל כחיוב מחזורת. וע"ע ברמב"ן (מלחמת ח. בדפיו) דכ' דהחיוב דמחזורת הוא כמו המחייב דקופצת (דלא כשי' רש"י בקופצת, דהיינו שחייב ח"נ מדין קרן, אלא כמו שי' הרי"ף בקופצת, דחייב נ"ש), וכ' "שאיין זה שן שפטרה תורה, לפי שאין דרכה לאכול אלא להלך ולאכול דרך הלוכה מאמצע רה"ר ממקום נמוך, שאוכלת ממנו בדרך הלוכה". דהיינו, דס"ל לרב דהפטור דשן ברה"ר הוא רק היכא שהוא ממש אורחי', אבל היכא דאינה אורחי' ממש, אף אם אינו משונה ולא הוי קרן, מ"מ חייב אף דהוי ברה"ר.**

(ז) **אבל מקצה מקום מרשותו לרה"ר פטורה, וכי' - ע' בחי' ר' נחום (קכב) דדייק מדברי רש"י דמיירי בהפקר ממש, וא"כ צ"ב, למה חייב לפי שמואל, הרי שן ברה"ר פטורה. וביאר, דבעצם רה"ר ג"כ דינו כרשות הניזק, ומה שפטור ברה"ר הוא משום שיש להמזיק רשות להלך שם, ולכן במקצה מקום, שאי"ז דרך הלוכה, ליתא להן פטורא וחייב, דומיא דאכלה מצדי הרחבה (והוסיף דמש"כ רש"י בהמשך דאיירי כשנכנסה שם דרך הלוכה, כוונתו רק לאפוקי דלא אכלתן ע"י חיזור, אבל לעולם אין דרך הבהמות לילך שם בדרך הלוכן). ומה דרב פוטר, פי' שם (קכד) שאינה משום דחולק ביסוד על סברא זו, אלא משום דס"ל דכיון דהניח בורו ברה"ר, דהא**

שפיר שייך לדמותם להדדי, דעל שניהם חייב משום הפשיעה היכא שיש היזק, ואף דאין ההיזק בא רק מחמת הפשיעה אלא מחמת אונס שנעשה, מ"מ הרי הפשיעה הוא עיקר המחייב, וכיון שהזק, שפיר חייב למפרע ע"י הפשיעה [כן נראה בכונתו].

(י) דכי קפצי בקפיצה לא נפלי עלייהו, ואפי' תחלתו בפשיעה ליכא- הק' הרשב"א, א"כ אפי' אם הזיקן דרך קפיצה למה צריך לשלם נ"ש, הרי א"כ משונה הוא, דאם לא הי' משונה ודאי יהי' נחשב פשיעה כלפי זה, והרי מבואר במתני' דמשלם נ"ש בקפצו. ותי' דלגבי קפיצה קרוב לכותל לא חשבי' לי' בתחלתו פושע גמור שיתחייב עליו אף על האונס שבסופו, "דאפי' למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב, לא אמר אלא במקום פשיעה גמורה, אבל מ"מ כל שקפצו אפי' סמוך לכותל, כיון דמדעתן קפצו, ופעמים קופצים כן, לא חשבי' לי' משונה, ונ"ש משלם".